

Boris Dundović

Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon

A historizmus kora

Sisa József

Arhitektura i kultura dvoraca Mađarske

Doba historicizma

József Sisa

Vince Kiadó

Budimpešta, 2007.

Str. 388, ilustr. 306, lit. , predgovor, uvod, pregled, zaključak, popis dvoraca, dvorci po županijama, kazalo imena, izvori, summary, zahvale

Jezik: mađarski

[25 / 19 cm, tvrdi uvez]

Glavna urednica: Katalin Krén

Istraživanja podržao: Miklós Csalai Kégl

Tehnička podrška: Judit Kállói

Priredila: Zsuzsa Macskássy

Kartu izradio: Béla Nagy

Prijevod sažetka na engleski jezik: Jeremy Howard

Grafička dizajnerica: Tünde Kálmán

Prijelom: Erzsi Jeges

ISBN 978-963-9731-31-8

Sažetak (prevodi se na engleski)

Kao rezultat višegodišnjeg pomnog proučavanja mađarske arhitekture i kulture, povjesničar umjetnosti dr. sc. József Sisa objavio je ovu sustavno strukturiranu knjigu u kojoj se bavi dvorcima Mađarske, kao i običajima i kulturom njihovih stanovnika od 1840. do 1914. godine. U prvoj od dvije cjeline knjige, autor se osvrće na naručitelje i arhitekta dvoraca te društvene prilike u kojima su nastali. Kao najvažnije pokrovitelje tog doba ističe obitelji Károly i Andrássy. Usto, spominje Miklósa Ybla kao najutjecajnijeg arhitekta tog vremena. Također, opisani su stilovi i tehnologije gradnje te uređenje interijera i pripadajućih perivoja. Druga cjelina koncizno obrađuje svaki od dvoraca pojedinačno, a čitatelju nudi pregled njihovih najvažnijih obilježja, prikupljenih izvornih crteža, tlocrta i fotografija te povijesne osvrte. Obrađeni su i dvorci u Cabuni, Donjem Miholjcu i Diošu koji se nalaze na području Slavonije. Bogato opremljena, ova knjiga nudi jedinstven, sveobuhvatan i čitatelju pristupačan pregled više od 80 dvoraca.

Prikaz knjige

O mađarskim dvorcima se, kroz gotovo stotinjak godina, moglo čitati samo u kraćim člancima i nedostupnim fakultetskim studijama, a svaki pokušaj njihove sinteze u jedinstveno djelo bio je naizgled nemoguć. Stoga je knjiga uglednog povjesničara umjetnosti dr. sc. Józsefa Sise, od 2007. godine kada je izašla, prepoznata kao jedno od najvažnijih izdanja koje govori o mađarskom graditeljstvu i kulturi izvan velikih gradova. Već i sâm naslov, čiji je prijevod na hrvatski jezik "Arhitektura i kultura dvoraca Mađarske", čitatelju unaprijed govori o dvojnosti u autorovom znanstvenom pristupu – on je ujedno poznavatelj povijesti umjetnosti i arhitekture, ali i vrstan sociolog koji objašnjava društvene prilike tog doba.

Smjestivši ih u sasvim određeni povijesni kontekst od 1840. do 1914. godine, autor dvorce objedinjuje podnaslovom "Doba historicizma", čime jasno naglašava kako je to razdoblje mađarskog graditeljstva zapravo eklektična mješavina raznih stilova koji su uživali popularnost među tadašnjim dobrostojećim obiteljima. Pritom je važno napomenuti kako je većina dobrostojećih obitelji bila okarakterizirana sintagmom *nouveaux riches*, što svakako opravdava zavidan broj više od osamdeset u knjizi spomenutih i opisanih zdanja. Nastojeći se asimilirati s aristokratskim načinom života, novonastali bogataši su iskoristili tada moguću punu slobodu gradnje izvan gradova kako bi pokazali svoju moć, što je naposljetku iznjedrilo poseban oblik stilističkog pluralizma, koji je bio slika mnogih putovanja i velikog bogatstva, ali ponajviše osobnog ukusa.

U prvoj od dvije glavne cjeline knjige, autor se osvrće na naručitelje i graditelje dvoraca. Pritom spominje kako neke od starih aristokratskih obitelji poput Esterházyja ili Batthyányja (hrv. Baćana) u ovom razdoblju grade veoma malo, dok obitelj Károly i braću Andrassy ističe kao najznačajnije pokrovitelje, a u pojedinim slučajevima i kao projektante.

U to su doba arhitekti većinom pristizali iz Austrije. Upravo iz tog razloga autor naglašava važnost Arthura Meiniga kao omiljenog arhitekta budimpeštanske aristokracije. Također, spominje i – nama poznatije – arhitekta H. Helmera i F. Fellnera te Otta Wagnera. No ipak, unatoč sveprisutnosti stranih projektanata, najznačajniji je bio upravo mađarski arhitekt Miklós Ybl, čije ime autor na više mjesta posebno naglašava.

Slijede opisi stilova, interijera i funkcija pojedinih dijelova dvoraca, koji ukazuju kako je (tada već zastarjela) barokna pravilnost uvelike zamijenjena romantičkom slučajnošću unutrašnjih prostorija, a i vanjskog izgleda dvorca te uređenja pripadajućeg perivoja imanja na kojemu se nalazi. Oblikovanje je u svojoj raznolikosti tako uključivalo i stilove kao što su *alt-deutsch*, *tous les Louis* te orijentalizam, čijim opisima je u ovoj knjizi dobro posvećena pažnja. Usto, ponekad i ulomcima iz drugih izvora, autor dočarava ugođaj života i običaje u dvorcima; od vlasnika i njegove obitelji do mnogobrojne posluge.

Koncizno i sustavno pojedinačno obrađeni dvorci u drugoj cjelini knjige čitatelju nude pregled njihovih najvažnijih obilježja, prikupljenih izvornih crteža, tlocrta i fotografija te povijesne osvrte. U tom dijelu autor navodi i tri dvorca koja se nalaze na području Slavonije, a čije arhitekta opisuje kratkim biografijama na sâmom kraju knjige. To su Dvorac Janković u Cabuni (djelo bečkog arhitekta Moritza Wapplera), Dvorac Mailáth u Donjem Miholjcu (prema projektu arhitekta Istvána Möllera) i Dvorac Tüköry u Diošu (arhitekta Gyule Sándyja u suradnji s Ernőom Foerkom). Također, natuknicama su spomenuti i Bajnski Dvori obitelji Erdődy te Trakošćan obitelji Drašković u Varaždinskoj županiji.

Pomno biranim izvorima, autor je postavio nove temelje proučavanju mađarske arhitekture. Također, posebna pažnja pridodana je strukturiranju podataka. Nastala na temeljima njegove doktorske disertacije, ova bogato opremljena knjiga dr. sc. Józsefa Sise odiše jednostavnošću izraza i pristupačnošću čitatelju.